

Ruotsin kirkon kehitys samaa sukupuolta olevien pari- en rukoushetkestä sukupuolineutraaliin avioliittoon vihkimiseen (1994–2009)

JUSSI KOIVISTO

JOHDANTO

Anglikaanit ja luterilaiset ovat viime vuosina eri puolilla maailmaa keskittyneet kysymykseen, kuinka homoseksuaaleihin sekä heidän parisuhteisiinsa ja kirkon virassa toimimiseen tulisi suhtautua. Kannanotot aiheeseen saattavat näkyä myös konkreettisesti kirkkojen hajoamisena. Näin muun muassa esimerkiksi Yhdysvaltojen suurimmassa kirkkokunnassa, Evangelical Lutheran Church of American (ELCA), josta saattaa irtaantua Lutheran Core for Renewal (CORE) -ryhmittymä, koska se vastustaa ELCA:n vuonna 2009 tekemää päätöstä, jonka mukaan seurakunnat voisivat päättää, ottavatko ne julkisesti vahvistetussa, elinikäisessä ja yksiavioisessa homoseksuaalisessa suhteessa elävät työntekijät kirkon johtaviin virkoihin.¹

Merkittävin ja pisimmälle menevin päätös suhtautumisessa homoseksuaaleihin ja homoseksuaalisuuteen tehtiin kuitenkin Ruotsissa vuonna 2009. Silloin kirkko joutui ottamaan hyvin nopeasti kantaa sukupuolineutraaliin avioliittoon, jonka maallinen lainsäädäntö hyväksyi. Ruotsin kirkolla ei ollut mahdollisuutta käsitellä asiaa perusteellisesti, vaan sen tuli käytännössä tehdä päätöksensä muutamassa kuukaudessa. Toisaalta on syytä huomata, että Ruotsin kirkko on käsitellyt homoseksuaalisuutta jo hyvin pitkä ajan ja ottanut merkittäviä askeleita

jo ennen päätöstään vihkiä samaa sukupuolta olevia avioliittoon.²

Homoseksuaalien ja kirkon välistä suhdetta on käsitelty Ruotsin kirkossa jo vuosikymmenien ajan. Esimerkiksi Antti Saarelman artikkelista ”Kristilliset kirkot ja homoseksuaalisuuden ekumeeninen haaste” käy ilmi, että Ruotsin kirkko on tuottanut kolmenkymmenen vuoden aikana neljä laajaa selvitystä homoseksuaalisuudesta. Selvitykset ovat piispainkokouksen työryhmän raportti *De homosexuella och kyrkan* (1974), *Kyrkan och de homosexuella* -keskusteluryhmän kirja *En fråga om kärlek: Homosexuella i kyrkan* (1988), kirkon keskushallinnon tekemä laaja artikkelikokoelma *Kyrkan och homosexualiteten* (1994) sekä teologisen komitean kirkolliskokoukselle työstämä mietintö *Homosexuella i kyrkan* (2002). Saarelman mukaan ruotsalaiseen työskentelytapaan (myös käsiteltäessä homoseksuaalisuutta kirkossa) kuuluu avoin keskustelutyö ja perusteellinen neuvotteluote, jossa ”olla valmiita käyttämään paljon aikaa kaikkien osapuolten kuulemiseen”. Tämä ilmenee myös edellä mainituista

1 PSK, 39–40. Ks. COREsta lisää: <http://www.lutherancore.org/> ja <http://www.lutherancore.org/pdf/Connection-Apr-10.pdf>.

2 PSK., 43, 44–48.

selvityksistä.³ Lisäksi Ruotsin kirkko on käsitellyt homoseksuaalisuutta erityisesti kirkolliskokouksessa ja julkaissut erityisesti päätöksentekoon liittyvää oheismateriaalia 2000-luvulla.⁴

Tässä artikkelissa valotetaan niitä kehitys- ja argumentaatiolinjoja, jotka ovat johtaneet sukupuolineutraaliin avioliittoon vihkimisen hyväksymiseen Ruotsin kirkossa. Tarkastelu painottuu lähinnä vuosina 1994–2009 tehtyihin päätöksiin, jotka johtivat homoseksuaalien parien rukoushetkistä avioliittoon vihkimiseen. Tarkoituksena on osoittaa, millä tavoin ja millä perustein Ruotsin kirkko on edennyt hallinnollisesti tässä asiassa. Tarkastelussa ei ole kuitenkaan otettu huomioon esimerkiksi yksittäisiä edustaja-aloitteita, kommentteja eikä kaikkia kirkolliskokouksen oppilautakunnan lausuntoja. Ruotsin kirkon päätökset eivät syntyneet yksimielisesti. Osa kirkolliskokousedustajista on esittänyt vuosien varrella kriittisiä näkemyksiä kirkon tekemistä päätöksistä. Osa taas on ehdottanut sukupuolineutraaliin avioliittoon vihkimistä jo vuosia ennen vastaavaa päätöstä (ks. esim aloitetta 2003:58).⁵ Kirkolliskokouksen oman työskentelyn lisäksi myös piispojen pastoraaliset ohjeet herättivät keskustelua jo 1990-luvulla.

KOHTI SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIEN PARIEN KIRKOLLISTA SEREMONIAA 1988–1994

Samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen liittyvät kulttikysymykset aktualisoituivat vuoden 1988 kirkolliskokouksessa, jossa ehdotettiin seremoniaa homoseksuaalien parien siunaamiselle. Kirkolliskokouksen olisi tullut ilmaista, että homoseksuaalien rakkaus tulisi hyväksyä yhtä ”sydämellisesti” kuin heteroseksuaalienkin. Kirkolliskokouksen oppilautakunta kuitenkin totesi tällaisen lauselman sisältävän niin suuria raamattuteologisia ja eettisiä ongelmia, että sitä tulisi työstää syvällisemmin teologisesti.⁶ Tämän seurauksena julkaistiin *Kyrkan och homosexualiteten* vuonna 1994.⁷ Julkaisun työstänyt työryhmä ei ollut täysin yksimielinen esimerkiksi siitä, kuinka Raamattu tulisi ymmärtää ja kuinka muun muassa sen luomis- ja avioliitonäkemyksiä

olisi tulkittava. Työryhmä päätyi kuitenkin seuraaviin yhtenäisiin periaatteisiin:

- 1) Avioliitto on ideaali kristillisessä luomiskäsityksessä.
- 2) Sen vuoksi homoseksuaalisella yhteiselämällä ei ole samaa sisältöä kuin avioliitolla.
- 3) Homoseksuaalisessa yhteiselämässä voi olla syvä ja jatkuva rakkaus.
- 4) Sielunhoitajien tulee työstää kysymyksiä yleisesti seksuaalisuudesta ja varsinkin homoseksuaalisuudesta.
- 5) Sielunhoitajan tulee auttaa ihmisiä kasvamaan ja kypsymään ihmisinä ja kristittyinä.
- 6) Homoseksuaalista identiteettiä tulee kunnioittaa.
- 7) Kirkon pitää vastustaa homoseksuaaleihin kohdistuvia ennakkoluuloja.
- 8) Homoseksuaalisuutta ei voi luonnehtia sairaudeksi.
- 9) Käsikirjaan ei ehdoteta kaavaa homoseksuaalien siunaamiseksi.⁸

Näiden lisäksi työryhmä ehdotti kirkon muun muassa tukevan homoseksuaalista parinmuodostusta ja suhtautuvan positiivisesti siihen, että yhteiskunta pyrkii lainsäädännöllä luomaan taloudellista ja juridista suojaa homoseksuaaleille pareille. Työryhmä kuitenkin tähdensi sitä, että tällaiset lainsäädännölliset muutokset eivät saa johtaa homoseksuaalisten parisuhteiden rinnastamiseen miehen ja naisen avioliittoon. Työryhmän mukaan avioliiton ja homoseksuaalisen yhteiselämän välillä tuli säilyä selvä ero. Lisäksi työryhmä ehdotti muun muassa, että sielunhoitokoulutuksessa tulee panostaa homoseksuaalien ihmisten kohtaamiseen ja se päätyikin esittämään seuraavaa: ”inom ramen för kyrkans själavård ges möjlighet till förbön för homosexuella som lever i parrelationer. En sådan förbön bör kunna utformas fritt av själasörjaren men får inte insättas i ett sådant sammanhang att den kan förväxlas med vigselordningen.” Työryhmä myös työsti oman ehdotuksensa tällaiseksi vapaamuotoiseksi esirukoukseksi, jota ei tule sekoittaa avioliittoon vihkimiseen.⁹

PIISPOJEN PASTORAALISET OHJEET VUOSINA 1994 JA 1999

Ruotsin valtio hyväksyi lain homoseksuaalien rekisteröidystä parisuhteesta vuonna 1995. Tätä varten piispainkokous laati vuonna 1994 pastoraalisen ohjeen *Pastorala råd angående förbön för dem som ingått partnerskap* esirukouksesta niiden puolesta, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa. Taustalla oli myös prosessi, joka johti edellä mainittuun julkaisuun *Kyrkan och homosexualiteten*. Ohjeen mukaan pappi voi halutessaan rukoilla yksityisesti yhdessä parin kanssa, mutta ei voi avustaa itse rekisteröintitilaisuudessa. Papin tulee myös tehdä läsnäolijoille selväksi, että kyse on yksityisestä esirukouksesta, johon ei liity virallisia toimia. Ohje ei sisältänyt uutta kaavaa, vaan lyhyen esirukoustekstin, jossa rukoillaan ”sen parisuhteen puolesta, jonka NN ja NN ovat rekisteröineet”. Osapuolille rukoiltiin voimaa elää uskollisuudessa ja kunnioituksessa. Tähän rukoukseen voitiin liittää Raamatun lukemista (Jaak. 1:17, Fil. 2:1–5) sekä Herran rukous ja rauhantoivotus. Esirukouksen voi toimittaa sakaristossa, kappelissa tai kirkkotilassa. Ohjeen mukaan tilankäytölle ei tarvita erityistä lupaa, koska kyse on yksityisestä sielunhoidosta.¹⁰

Ohjeistusta uudistettiin vuonna 1999 siten, että siitä tuli luonteeltaan julkisempi. Enää ei korostettu yhtä paljon tilaisuuden yksityistä luonnetta, vaan tuotiin esiin myös toimituksen yhteys seurakunnan julkiseen toimintaan sanoin: ”Förbönen genomförs som en del av den församlingstvårdande verksamheten, och ligger inom den tillfrågade prästens pastorala ansvar.” Nyt puhuttiin myös omaisten ja ystävien läsnäolosta. Uusitus ohjeessa mainittiin lisäksi (päättö)siunauksen mahdollisuus, joka tosin rinnastettiin rauhantervehdykseen: ”Den kan även avslutas med Herrens bön och välsignelsen eller en annan fridsönskan.”¹¹

KIRKOLLISKOKOUS: REKISTERÖITYJEN PARISUHTEIDEN SIUNAAMINEN (2005)

Ruotsissa kirkon ylin päättävä elin on kirkolliskokous ja päätöksenteko muistuttaa nykyään Suomen

kirkkoa myös siinä mielessä, että Ruotsinkaan kirkko ei enää vuodesta 2000 lähtien ole ollut valtionkirkko. Molemmat kirkot ovat nykyään kansankirkkoja, ja niillä on erityinen asema lainsäädännössä. Ruotsissa kirkolliskokouksessa käsiteltävät asiat tulevat listalle joko kirkkohallituksen kirjelmien tai yksittäisten edustajien aloitteiden kautta. Käsiteltäviä kirjelmiä ja aloitteita valmistelee jokin kirkolliskokouksen valiokunnista ennen kuin ne tulevat lopullisesti käsiteltäviksi kirkolliskokouksen täysistunnossa eli niin sanotussa pleenumissa. Oppikysymykset poikkeavat kuitenkin käsittelytavaltaan muista asioista. Niitä varten pyydetään ennen valiokuntakäsittelyä lausunto oppilautakunnalta (läronämnden), joka koostuu piispoista ja kahdeksasta valitusta kirkolliskokousedustajasta.

Samaa sukupuolta olevien suhteisiin asennoitumisen on Ruotsissa katsottu kuuluvan kirkon opin alueeseen. Tämä ilmenee muun muassa siten, että oppilautakunnalta on pyydetty jatkuvasti lausuntoja aihepiiristä kuluneen viidentoista vuoden aikana. Varsinaisessa kirkolliskokouksessa piispoilla ei ole päätösvaltaa, vaan ainoastaan puhevalta. Käytännössä piispat pääsevät kuitenkin vaikuttamaan kirkolliskokoustyöskentelyyn siten, että heiltä kysytään mielipiteitä ja heidän kanssaan keskustellaan.

Ruotsin kirkko alkoi siunata rekisteröityjä parisuhteita vuonna 2005. Päätöksen taustamateriaalina oli muun muassa Ruotsin kirkon teologisen

3 PSK.

4 Saarelma 2007, 268–271. Ks. esim. *Uppdrag samliv. Om äktenskap och samlevnad* 2007 ja *Kärlekens förändrade landskap – teologi och samlevnad* 2009. Ks. myös KRP, 39–40 ja PSK, 44–48. Ks. tarkemmin Ruotsin kirkon päätöksentekoon liittyvästä lisämateriaalista: <http://www.svenskakyrkan.se/Webbplats/System/Filer/b64d5d03-b92a-4134-b627-446adb247aca.pdf>, luettu 12.5.2010.

5 MTK 2003:58.

6 SKSH.

7 KH.

8 KH.

9 KH.

10 SKSH. Ks. myös PSK, 44–45.

11 SKSH. Ks. myös PSK, 44–45.

komitean keskusteludokumentti *Homosexuella i kyrkan: Ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska kommité* (2002). Asiakirjassa tarkastellaan homoseksuaalisuuteen liittyviä teologisia kysymyksiä ja se on luonteeltaan pohdiskeleva. Sen mukaan kirkon ei katsota voivan rakentaa kantaansa yksittäisten Raamatun kohtien tai yleisen moraalikäsityksen varaan. Asiakirja pitääkin tavoitteenaan ”söka en position som förenar en genomarbetad bibeltrohet med en genomarbetad nutida användning och tolkning av bibeltexterna”. Asiakirjassa korostetaan muun muassa Kristus-tapahtuman keskeisyyttä Raamatussa sekä rakkauden kaksoiskäskyn merkitystä kristilliselle etiikalle. Vaikka kirkko asiakirjan mukaan onkin osallinen kristillisestä traditiosta, joitain tradition piirteitä tulee tarkastella kriittisesti. Asiakirjassa sanotaan muun muassa ”Tvärtom har bibelord under stora delar av den lutherska Svenska kyrkans historia anförts som skäl för bestraffning av homosexuella handlingar. Här behöver kyrkan snarast göra upp med och förnya sin tradition.”¹²

Asiakirjan mukaan Ruotsin kirkossa vallitsee homoseksuaalisuuteen suhtautumisessa moninaisuus, mutta tämä moninaisuus rakentuu tietyn yhteisen perustan varaan. Yhteisellä perustalla todennäköisesti tarkoitetaan rakkauden kaksoiskäskyä.¹³ Vaikka asiakirja pyrkii olemaan sovitteleva, se kuitenkin selvästi puoltaa positiivista suhtautumista homoseksuaalisuuteen. Sen mukaan esimerkiksi ”uskon keskusta ja evankeliumin sanoma pelastuksesta eivät aseta Jumalan armon perusteella ehdollisia vaatimuksia homoseksuaalien selibaatista”.¹⁴

Asiakirjan johtopäätösosa ei anna yksioikoisia toimintaohjeita, vaan se pyrkii sovittelemaan erilaisten näkökulmien välillä: ”Vi har också sagt att det bör finnas utrymme för dem som väljer att leva tillsammans i partnerskap likaväl som för dem som väljer att leva i celibat, och för dem som har olika uppfattningar om homosexualitetens innebörd och uttrykt.” Toisaalta kirkon tärkeimpänä tehtävänä pidetään sitä, että sen on vastustettava negatiivisia asenteita, joita kohdistuu homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviin. Samoin kirkon tulee ylipäätään auttaa ihmisiä elämään ja kehittymään suhteissaan. Johtopäätösosassa myös todetaan, että seksuaalisel-

la suuntautumisella ei tulisi olla merkitystä kirkon virkaan vihittäessä, ja se näyttää ottavan myönteisen kannan homoseksuaalien parien adoptio-oikeuteen toteamalla: ”Frågor som rör adoption, slutligen, skall främst tillvarata barnens intressen men omhändertagande av föräldralösa barn i princip alltid är en god sak.” Asiakirjan lopussa on myös muutamia työryhmän jäsenten erillisiä kommentteja, joissa muun muassa sanoudutaan irti asiakirjan sisällöstä esimerkiksi siksi, että sen teologiset perustelut ovat kestäättömiä.¹⁵

Asiaa valmisti kirkolliskokoukselle myös kirkkohallitus kirjelmässään *Samlevnadsfrågor* (2005:9). Kirjelmässä käsitellään homoseksuaalisuutta useasta näkökulmasta. Siinä muun muassa viitataan piispojen pastoraalisiin ohjeisiin ja todetaan, että niissä on korostettu sielunhoidollista ulottuvuutta ja on haluttu rajoittaa julkisuutta. Kirjelmän mukaan toimitus on vähitellen saanut yhä enemmän jumalanpalveluksellisia ja julkisempia elementtejä: ”Genom att förbönen och välsignelsen över dem som ingått partnerskap erhållit en mer gudstjänstliknande form har den kyrkliga akten också fått en mer officiell karaktär i linje med ordningen för välsignelse över ett borgerligt ingånget äktenskap.”¹⁶

Kirjelmä käsittelee homoseksuaalisuutta myös laajemmasta näkökulmasta. Teologisen argumentaation osalta se nojautuu hyvin paljon edellä käsiteltyyn asiakirjaan *Homosexuella i kyrkan: Ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska kommité*, mutta jatkaa teologisten teemojen kehitystä. Kirjeessä vedotaan usein Jumalan luomistyöhön, joka jatkuu edelleen nykyajan moraalise- na tietämyksenä.¹⁷ Moraalista kehitystä pidetään asiana, joka ei ole pysähtynyt Raamatun kaanonin muodostamisen jälkeen. Tätä perustellaan muun muassa sillä, että esimerkiksi Paavali ja varhaiskristillisuus eivät muutoinkaan kehittäneet tarpeeksi pitkälle sanomaa kaikkien tasa-arvosta, joka ilmeni Jeesuksen asennoitumisessa tapaamiaan ihmisiä kohtaan tai Galatalaiskirjeessä (3:28), jossa Paavali toteaa: ”Yhdentekevää, oletko juutalainen vai kreikkalainen, orja vai vapaa, mies vai nainen, sillä Kristuksessa Jeesuksessa te kaikki olette yksi.”¹⁸

Kirjelmässä viitataan myös Martti Lutheriin, joka erotti toisistaan pelastukseen ja luomiseen liittyvät asiat. Sen mukaan Luther ajatteli avioliiton kuuluvan siihen järjestykseen, joka on annettu luomisessa. Hän myös jaotteli selvästi, mikä kuuluu luomiseen ja mikä pelastukseen. Siten Luther luki avioliiton osaksi jatkuvaa luomistyötä, johon eivät kuulu pelastukseen liittyvät asiat, vaan esimerkiksi puolisoitten keskinäinen tuki ja yhteenkuuluvuus sekä lasten kasvatus.¹⁹ Luomisteologiaa ja Jumalan jatkuvaa luomista (jopa moraalikäsitysten osalta) korostavat painotukset muodostavat myös selvästi tärkeän teologisen perustan kirjelmässä mainituille konkreettisille toimille. Tämä voidaan päätellä muun muassa kohdasta, joka korostaa luomisteologian dynaamisuutta. Kirjelmän mukaan dynaamisesti tulkittu luomisteologia mahdollistaa, sellaisen instituution, joka pyrkii edistämään pysyviä homoseksuaalisia suhteita, joissa voisi toteutua keskeiset inhimilliset arvot, kuten rakkaus ja uskollisuus. Kirjelmän mukaan tällä tavoin myös poistetaan homoseksuaalisuuteen liittyvää hiljaisuuden kulttuuria.²⁰

Kirkkohallitus päättikin edellä mainittujen perusteiden myötä ehdottaa kirkkojärjestykseen muutoksen, jonka mukaisesti parisuhteet voidaan siunata.²¹ Kirjelmässä kuitenkin korostetaan, ettei ketään kirkon työntekijää voi määrätä toimittamaan siunauksia vastoin hänen omaatuntoaan.²² Parisuhteiden siunaamisen lisäksi kirkkohallitus myös esitti seuraavat neljä näkökulmaa kirkolliskokoukselle:

1. Homoseksuaalia ihmistä ei tule tuomita, eikä homoseksuaalisesta taipumuksesta tule syyllistä.
2. Kirkon pitää aktiivisesti vastustaa ihmisten syrjintää seksuaalisen suuntautuneisuuden perusteella.
3. Kirkon ei pidä rangaista tai järjestää organisointia toimintaa aikomuksena ”parantaa” homoseksuaalit heidän taipumuksestaan.
4. Homoseksuaalinen suuntautuneisuus tai eläminen parisuhteessa ei ole peruste kieltää vihkimystä kirkon virkaan.²³

Oppilautakunta (ks. 2005:10y) ei esittänyt muutoksia kirkkohallituksen ehdotuksiin. Se kuitenkin totesi, että kirkkohallituksen kirjelmän pohjalta nousee lisätyöskentelyä vaativia aiheita (esim. kirkon luomisteologia).²⁴ Kirkko-oikeusvaliokunta (2005 1y) ja ekumeniavaliokunta (2005 y3) laativat omat lausuntonsa jumalanpalvelusvaliokunnalle kirkkohallituksen kirjelmän pohjalta. Näistä ensimmäisen lausunto sisälsi lähinnä teknisiä huomioita. Ekumeniavaliokunta totesi suhtautuvansa positiivisesti kirjelmän ehdotuksiin. Se kuitenkin huomautti, että parisuhteiden mahdollinen siunaaminen toisi tullessaan ekumeenisiä hankaluuksia, koska monissa niistä kirkoista, joihin Ruotsin kirkolla on ekumeenisiä suhteita, esiintyy erilaisia käsityksiä aiheesta. Ekumeniavaliokunnan mukaan aihepiiristä päästään tuskin koskaan täyteen yksimielisyyteen. Tämän vuoksi valiokunta toi esille ilmaisen ”ykseismoninaisuudessa” (enhet i mångfald) toivottavana etenemistapana. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa, ei käy ilmi valiokunnan lausunnosta.²⁵

Jumalanpalvelusvaliokunta totesi mietinnössään (2005:2), että molemmat, parisuhteiden siunaamisia kannattavat ja vastustavat, perustavat käsityksensä Raamattuun. Valiokunta myös totesi, että praksis ja liturgia ovat monesti aiheuttaneet muutoksia kirkon oppikysymyksiin. Valiokunnan mukaan esimerkiksi piispojen aiemmin antamia pastoraalisia ohjeita voidaan pitää vastauksena kristittyjen homoseksuaalien parien pyyntöihin (böner) saada suhteensa siunatuksi.

12 HSSK, s. 22–29.

13 HKSSK, s. 22–29.

14 HKSSK, s. 28.

15 HKSSK.

16 KsSkr 2005:9.

17 KsSkr 2005:9. Ks. erityisesti luku 5.2.

18 KsSkr 2005:9.

19 KsSkr 2005:9.

20 KsSkr 2005:9.

21 KsSkr 2005:9.

22 KsSkr 2005:9.

23 KsSkr 2005:9.

24 KsSkr 2005:9.

25 G 2005:2.

si kirkossa. Valiokunta myös toteaa, että kirkolliskokouksen on jo aika vahvistaa kyseinen piispojen päätös, jonka antamisesta on jo kulunut kymmenisen vuotta. Valiokunta kuitenkin tähdensi, että kirkkohallituksen ehdotus tarkoittaa parisuhteen siunaamista, ei vihkimistä tai avioliittoa: ”Utskottet poängterar att det förslag Kyrkostyrelsen presenterar innebär välsignelse över ingånget partnerskap, inte vigsel och inte äktenskap.” Valiokunta yhtyi kirkkohallituksen kirjelmän näkemyksiin ja ehdotti kirkolliskokoukselle, että sen tulisi muun muassa kannattaa kirkkohallituksen kirjelmän näkemyksiä homoseksuaaleista kirkossa ja muuttaa kirkkolainsäädäntöä siten, että rekisteröidyt parisuhteet voidaan siunata.²⁶

Valiokunnan ehdotus voitti kirkolliskokouksen äänestyksessä äänin 160–81, kahdeksan pidättäytyi äänestämästä. Kokouksen yhteydessä ehdotettiin asian palauttamista jatkokäsittelyyn, mutta ehdotus ei saanut tarvittavaa kannatusta. Kokouksessa kirkkohallitus sai myös tehtäväkseen laatia järjestyksen (ordning) rekisteröityjen parisuhteiden siunaamiselle. Kirkkohallitus vahvisti tämän kokeilujärjestyksen (försöksordning) joulukuussa 2006, ja se on ollut virallisesti käytössä 1.1.2007–31.10.2009 välisenä aikana. Kun parisuhteiden rekisteröinnistä luovuttiin Ruotsissa keväällä 2009 ja Ruotsin kirkko hyväksyi sukupuolineutraalin avioliiton vihkitoimituksen, siunaamiskaava menetti merkityksensä. Sitä on todennäköisesti mahdollista vielä käyttää joissain yksittäisissä ja marginaalisissa tapauksissa: esimerkiksi jos aikoinaan rekisteröitynyt pari ei ole mennyt naimisiin, mutta haluaa siunauksen.²⁷

Homoseksuaalisen parisuhteen siunaus on kokeilujärjestyksen mukaan luonteeltaan Jumalan kiittämistä ja rukousta, jossa Jumalalta pyydetään parille suojaa ja apua. Muodoltaan siunaus on kohtalaisen vapaamuotoinen, koska sillä ei ole siviilioikeudellista vaikutusta. Siunaus tulee kokeilujärjestyksen mukaan laatia yhteistyössä parin kanssa, ja se voi sisältää lupausten vahvistamisen ja sormusrukouksen, jos pari näin haluaa. Pakollisena osiona siihen kuitenkin tulee kuulua: johdantosanat rakkauden lahjasta ja vastuusta, Raamatun luku, esirukous, Isä meidän -rukous sekä Herran siunaus.

Siunaustilaisuuteen voidaan liittää messu. Kokeilujärjestys myös sisältää malliohjeen tilaisuudelle. Vapaaehtoisessa sormusrukouksessa pyydetään suoraan siunausta parin elämänliitolle. Muutoin kokeilujärjestyksessä siunaus ei tule kovin eksplisiittisesti esille. Selvimmin siunaukselliset elementit ilmenevät esirukouksessa, jonka tulee kuulua kaikkiin tilanteisiin. Tosin sekin voidaan laatia vapaasti.²⁸

Kokeilujärjestyksessä on kaksi vaihtoehtoa esimerkkinä esirukouksesta. Ensimmäisessä rukoillaan Jumalaa siunaamaan parisuhde. Toisessa rukoillaan parin elämänliiton (livsförbund) puolesta. Kummassakaan vaihtoehdossa ei siis käytetä deklaratiivista muotoilua siunaukselle (esim. ”Jumala siunatkoon liitonne”). Koska esirukous on vapaaehtoinen, samoin kuin sormusrukous, toimitus on mahdollista suorittaa lähes kokonaan ilman siunaukseen liittyviä elementtejä. Toimituksen lopussa oleva Herran siunauskin voidaan ymmärtää yleisemmin läsnä olevan seurakunnan (eikä vain rekisteröidyn parin) siunaamiseksi.²⁹ Kokeilujärjestys herättää kysymyksen, onko toimituksellinen väljyys tarkoituksellinen siten, että pappi voi pitää toimitusta vain pastoraalisena kohtaamisena tai esirukouksena eikä deklaratiivisena parisuhteen siunaamisena.

Ruotsin kirkon päätöksellä siunata rekisteröityjä parisuhteita oli myös ekumeenisia seurauksia. Moskovan patriarkaatin pyhä synodi päätti katkaista kirkolliset yhteydet Ruotsin kirkkoon, joka sai asiasta ilmoituksen hieman erikoisella tavalla, kirjeellä Moskovan patriarkaatin Tukholman seurakunnan kirkkoherralta. Myös Englannin kirkon Kristittyjen ykseyden neuvoston Faith and Order -jaoston yksityiskohtaisessa lausunnossa todettiin, että Ruotsin kirkon päätös asettaa vaakalaudalle eettisten näkökohtien lisäksi merkittäviä opillisia kysymyksiä.³⁰

KIRKOLLISKOKOUS: SUKUPUOLINEUTRAALIIN AVIOLIITTOON VIHKimINEN (2009)

Vielä vuonna 2007 Ruotsin kirkko ja muut kirkot sekä uskonyhteisöt vastasivat Ruotsin valtion lainsäätäjille, että käsitettä ”avioliitto” ei tulisi käyttää

samaa sukupuolta olevista pareista. Ruotsin valtio ei kuitenkaan ottanut tätä huomioon, vaan hyväksyi huhtikuussa 2009 sukupuolineutraalin avioliiton, joka tuli voimaan toukokuussa 2009. Tuolloin myös rekisteröityjen parisuhteiden siunaaminen tuli mahdolliseksi. Kuten jo johdannossa todettiin, tämän jälkeen kirkko joutui valitsemaan kahden vaihtoehdon välillä: se joko kirkko suostuu vihkimään myös samaa sukupuolta olevia avioliittoon tai luopuu vihkioikeudestaan kokonaan. Ruotsin kirkolle annettiin vain vähän harkinta-aikaa, ja se hyväksyi sukupuolineutraalin avioliiton 22.10.2009. Samaa sukupuolta olevia on voitu vihkiä 1.11.2009 alkaen, jolloin yksittäiset seurakunnat ovat velvollisia järjestämään vihkimisen sukupuolineutraaliin avioliittoon. Yksittäiset papit eivät kuitenkaan ole pakotettuja vihkimään vastoin tahtoaan.³¹ Seuraavaksi tarkastelen, kuinka asiaa käsiteltiin kirkolliskokouksessa tiukalla aikataululla.

Kirkkohallituksen kirjelmässä ja päätösehdotuksessa *Vigsel och äktenskap* (KsSkr 2009:6), joka toimi pohjavalmisteluna kirkolliskokoukselle, korostetaan ”suuren vähemmistön” olleen jo vuonna 2007 sitä mieltä, että avioliiton käsitteellä voitaisiin viitata myös samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen. Kirjelmässä myös ehdotetaan, että kirkolliskokous hakee vihkioikeutta samaa sukupuolta olevien pariin vihkimiselle Kamarikollegiolta, tekee tarvittavat muutokset kirkkojärjestykseen sekä antaa ohjeistuksen kirkkokäsikirjan käyttöön.³²

Kirjelmän perusteella mies ja nainen vihitään avioliittoon edelleen vanhan kaavan mukaan. Kun vihkikaavaa käytetään samaa sukupuolta olevien liittoon, tulee ottaa seuraavat asiat huomioon:

Vigsel för par av samma kön

I de fall makarna är av samma kön görs följande anpassningar av vigselordningen. Motsvarande anpassningar görs vid välsignelse över borgerligt ingånget äktenskap.

1. I Lovprisningen byts orden *har du skapat man och kvinna* ut mot *har du skapat människan till din avbild*.
2. I Inledningsord byts orden *man och hustru* ut mot *äta makar*.

3. I Bibelläsning kan Matt 19:4–6 utgå. Till förslagen på övriga läsningar läggs Joh 15:19–12, 1 Joh 4:7 och Rut 1:16b–17a.
4. I Frågorna byts orden *man och hustru* ut mot *maka* eller *make*. Frågorna ställs till paret i överenskommen ordning.
5. I Löftena och ringväxlingen byts orden *man och hustru* ut mot *maka* eller *make*. Paret avger löftena i överenskommen ordning.
6. I Tillkännagivandet byts orden *man och hustru* ut mot *äta makar*.
7. I Förbön (andra alternativet) byts orden *skapade människan till man och kvinna*. *Du gav dem nåd att vara förvaltare över allt skapat* ut mot *skapade människan till din avbild*. *Du gav henne nåd att vara förvaltare över allt skapat* och orden *som har förenat man och kvinna och givit dem din välsignelse* byts ut mot *som har givit oss människor din välsignelse*.

Om vigseln firas med mässa kan kyrkohandbokens Prefation vid vigsel med mässa användas. Orden *Till man och kvinna* byts då ut mot *Till din avbild*.³³

Kuten ohjeistuksesta käy ilmi, vihkikaavaa muutetaan teologisesti merkittäväällä tavalla. Samaa sukupuolta olevia vihittäessä ei viitata Genesiksen alus-olevaan kohtaan, jossa todetaan, että Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi, vaan kohtaan,

26 G 2005:2.

27 VRP. Ks. myös Lindfelt 2007c, 294: ”Den välsignelseakt som fr.o.m. 1.1.2007 kan användas inom Svenska kyrkan är underställd kyrkoordningen, men den är inte införd i kyrkohandboken. Den markering gör den skilnaden att välsignelseakten inte direkt skall tolkas som uttryck för kyrkans lära, utan förstås som en handling som kyrkan under en tid av utvärderingsförfarande använder sig av för att möjligen och i ett senare skede ta upp frågan till kyrkomötet för bedömning om den också uttrycker kyrkans lära och införs i kyrkohandboken.”

28 VRP.

29 VRP.

30 RFOAGDSCAHP; Saarelma, ”Kristilliset kirkot ja homoseksuaalisuuden ekumeeninen haaste” 2007, 270.

31 KsSkr 2009:6; OVSK; EP/EO.

32 KsSkr 2009:6.

33 KsSkr 2009:6, 40.

jonka mukaan ihminen on luotu Jumalan kuvaksi (Gen. 1:26–27). Kaavasta on poistettu myös Matteuksen evankeliumin kohta 19:4–6: ”Hän vastasi heille: ’Ettekö ole lukeneet, että Luoja alun perin teki ihmisen mieheksi ja naiseksi?’ Ja hän jatkoi: ’Sen tähden mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi. He eivät siis enää ole kaksi, he ovat yksi. Ja minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako.’” On ymmärrettävää, että ei ole mielekästä viitata kyseisiin raamatunkohtiin samaa sukupuolta olevien avioliittoa vihittäessä.

Kirjelmässä esitetään jonkin verran teologista arviointia, jota on käytetty kaavan ehdotuksen taustalla. Siinä esimerkiksi esitetään, että luterilaisen perinteen mukaan avioliitto kuuluu maalliseen hallintojärjestelmään eikä sillä ole pelastuksen kanssa mitään tekemistä. Kirkko ei myöskään kontrolloi avioliiton lainsäädäntöä, eikä se olisi yhteiskunnan ja luterilaisen teologian näkökulmasta toivottavaakaan. Siten kirkon tulee sopeutua uuteen tilanteeseen sukupuolineutraalista avioliitosta.³⁴

Kirjelmän varsinainen teologinen argumentaatio painottuu kuitenkin sen liitteenä olevaan teologisen komitean laatimaan arviointiin. Teologisen komitean arviossa Genesiksen ensimmäisen luvun kohta ihmisen luomisesta mieheksi ja naiseksi sekä Matteuksen evankeliumin kohta (19:4–6) voitaisiin kyllä lukea totunnaisesti siten, että Jeesus vahvistaa Matteuksen evankeliumissa Genesiksessä ilmoitetun avioliiton. Komitea pitää myös toisenlaista tulkintatapaa mahdollisena: Jeesuksen sanat eivät sulje pois sitä mahdollisuutta, että niitä voitaisiin soveltaa myös samaa sukupuolta oleviin. Tämän tulkinnan mukaan Jeesuksen esittämät käsitykset korostavat uskollisuutta, jota voi soveltaa myös samaa sukupuolta oleviin.³⁵

Teologisen komitean laatimassa arvioinnissa homoseksuaalisuutta tarkastellaan myös historiallisesta, kristillisen ja erityisesti luterilaisen tradition sekä Raamatun ja sen tulkinnan näkökulmista. Raamatun osalta komitea toteaa, ettei sen kirjoittajilla ollut nykyistä tietoa homoseksuaalisuudesta. Siksi se esittää, että on syytä suhtautua kriittisesti myös niihin Raamatun yksittäisiin kohtiin, jotka käsit-

televät homoseksuaalisuutta. Ne pitää suhteuttaa Raamatun kokonaissanomaan (esim. rakkauden kaksoiskäskyyn) ja siihen, mitä Raamatun kirjoittajat ovat ilmaisseet muualla.³⁶

Teologisen komitean johtopäätösosassa todetaan, että avioliitto on evankelisluterilaisen käsityksen mukaan ”yhteiskuntainstituutio, jota säätelevät siviiliviranomaiset”. Luomisteologisesta näkökulmasta myös samaa sukupuolta olevien avioliiton tehtävänä on suojella kahden kumppanin välistä suhdetta ja turvata lapsen kasvamisen edellytykset. Raamattuteologisesta näkökulmasta rakkauden sanoma (kärleksbud) on kaikkien käskyjen ja kieltojen yläpuolella. Tämän vuoksi ihmisten yhteistä elämää arvioitaessa ei yksittäisillä Raamatun sanoilla ole merkitystä, vaan sillä, vahingoittavatko vai hyödyttävätkö ne ihmistä. Komitean mukaan on perusteltua vihkiä myös samaa sukupuolta olevia avioliittoon.³⁷

Ruotsin kirkolliskokouksen oppilautakunta yhtyi lausunnossaan (2009:12y) kirkkohallituksen kirjelmän keskeiseen käsitykseen samaa sukupuolta olevien avioliiton vahvistamisesta. Lausunnossa kuitenkin todetaan, että toukokuussa 2009 hyväksytyn lain myötä Ruotsin kirkko joutui hieman hankalaan tilanteeseen. Yhtäältä sille annettiin siirtymäaika vihkiä entiseen tapaan (juridisesti) avioliittoja toukokuun ensimmäiseen päivään asti vuonna 2010. Toisaalta sen piti päättää jo syksyn 2009 kirkolliskokouksessa, haluaako se säilyttää vihkioikeutensa uudistuneessa tilanteessa. Oppilautakunnan mukaan monesta näkökulmasta olisi ollut parempi, jos aiheen käsittelyyn olisi ollut enemmän aikaa. Nyt ei ollut esimerkiksi mahdollisuutta riittävän laajaan piispainkokouksen ja oppilautakunnan mielipiteiden ja harkintojen käyttöön sekä ekumeenisiin konsultaatioihin.³⁸

Oppilautakunnan lausunnossa kuitenkin todetaan: ”Meidän asemamme tässä tilanteessa ei ole neutraali, koska me olemme aiemmin vahvistaneet homoseksuaalisen parisuhteen ja julistaneet, että samaa sukupuolta olevien siunaaminen on sovittavissa Ruotsin kirkon uskoon, tunnustukseen ja oppiin.” On siis kysymys lähinnä siitä, millä tavoin uudessa tilanteessa samaa sukupuolta olevien suh-

teet voidaan parhaiten vahvistaa. Lausunnossa on myös jonkin verran teologista analyysia, vaikka se viittaakin lähinnä aiemmin tehtyyn teologiseen arvioon. Samoin kuin kirkkohallitus myös lautakunta näkee homoseksuaalisuutta käsittelevät raamatunkohdat periferiaan kuuluvina ja korostaa rakkauden käskyä. Oppilautakunta yhtyy myös siihen kirkkohallituksen kirjelmän näkökulmaan, jonka mukaan tärkeää on se, mikä hyödyttää ihmistä. Toisaalta lautakunta toteaa, että niin Ruotsin kirkon kuin ekumeenisen tilanteenkin näkökulmasta asiassa ei ole yksimielisyyttä. Käsitukset samaa sukupuolta olevien avioliiton soveltuvuudesta kirkon uskoon, tunnustukseen ja oppiin poikkeavat toisistaan. Sen vuoksi kyseisessä asiassa tulee soveltaa lautakunnan jo aiemmin ilmaisemaa (ks. Ln 1995:18) periaatetta: ”— yksimielisyys siinä, mikä on olennaista, vapaus siinä, mistä voidaan keskustella, rakkaus kaikessa.”³⁹

Asian käsittely oppilautakunnassa ei kuitenkaan ollut aivan näin ristiriidatonta. Siitä kertovat neljä eriävää mielipidettä, jotka yhteensä yhdeksän eri jäsentä jättivät sukupuolineutraalin avioliiton vihkimistä vastaan. Niistä ensimmäisessä puolustettiin totunnaista avioliittokäsitystä, jonka mukaan avioliitto on Raamatun, kirkon tunnustuksen ja (vielä tuolloin voimassa olleen) kirkkokäsikirjan mukaan ainoastaan miehen ja naisen välinen. Edelleen jos avioliittokäsitystä halutaan muuttaa, sille pitää olla hyvät perusteet. Eriävässä mielipiteessä myös huomautetaan, että aihetta ei ole käsitelty ekumeenisesti eikä kirkon sisäisenä asiana tarpeeksi vastuullisesti.⁴⁰ Kolmannen eriävän mielipiteen lopusta puolestaan kuultaa selvästi huoli siitä, mihin uusi päätös voisi johtaa:

Skulle Kyrkomötet fatta beslut enligt Kyrkostyrelsens förslag så kan ett prejudikat skapas. Om Svenska kyrkan en gång låtit statens beslut avgöra innehållet i en lärofråga, så kan kyrkan göra det igen, i helt andra lärofrågor. En dörr öppnas som kan bli svår att stänga igen.⁴¹

Oppilautakunnassa ilmeni pelko siis siitä, että jos valtion annetaan ohjata oppikysymyksen sisältöä, ei ole olemassa mitään takeita siitä, etteikö valtio

myös myöhemmin toimisi samalla tavoin. Tämä huolestunut toteamus paljastaa, että joidenkin mielestä sukupuolineutraalin avioliiton myötä valtion ja kirkon välille on syntynyt hyvin ongelmallinen tilanne.

Kirkko-oikeusvaliokunta antoi jumalanpalvelusvaliokunnalle asiasta lausunnon, jossa se totesi, että lisäys kirkkojärjestykseen on kirkko-oikeudellisesti mahdollinen. Kirkko-oikeusvaliokunnan näkemys ei kuitenkaan ollut yksimielinen. Esimerkiksi valiokunnalle jätetyssä vastalauseessa tuotiin esille huoli siitä, että vihkikaavaan tehtäviä muutoksia ei ole testattu tarpeeksi hyvin ja niitä voi olla tulevaisuudessa vaikea muuttaa.⁴² Ekumeniavalioikunta toteaa, että Ruotsin kirkko on ollut asiasta yhteydessä muun muassa Porvoon yhteisöön ja Ruotsin kristilliseen neuvostoon (Sveriges Kristna råd). Ekumeniavalioikunta valittaa sitä, että asiasta (ja erityisesti kirkkohallituksen kirjelmästä) ei voitu käydä laajempaa teologista keskustelua aikapulan vuoksi. Vastedes ekumeeninen neuvosto pitää tärkeänä sitä, että Ruotsin kirkko ei vain yksioikoisesti ilmoita muille kirkkokunnille päätöksistään, vaan käy syvällisempää ekumeenista dialogia. Valiokunnan mukaan Ruotsin kirkon on sen ekumeenisen uskottavuuden takia kiinnitettävä tulevaisuudessa huomiota dialogin lisäämiseen ja kuunteluun. Valiokunnan mielestä on myös tärkeää käydä uskontojen välistä vuoropuhelua avioliitosta ja perheestä. Vaik-

34 EP/EO, 14.

35 KsSkr 2009:6, 58–59: ”— Jesu ord om äktenskapet mellan man och kvinna behöver med andra ord inte stänga dörren för en trofast äktenskaplig relation mellan människor av samma kön. Hans ord ger oss ingen tydlig angivelse beträffande äktenskapets innebörd i andra relationer än dem som var aktuella när Jesus uttalade sina ord om äktenskapet för snart två tusen år sedan.”

36 EP/EO, 33.

37 KsSkr 2009:6; 63–64.

38 Ln 2009:12y, 1–5.

39 Ln 2009:12y.

40 Ln 2009:12y, 5–6.

41 Ln 2009:12y.

42 Kru 2009:3y, 53–54. Ks. myös Kru 2009:6y, 55.

ka valiokunta onkin kriittinen sitä tapaa kohtaan, jolla prosessia vietiin eteenpäin, se päätti tukea kirkkohallituksen ehdotuksia. Valiokunta ei kuitenkaan ollut asiassa yksimielinen. Eriävässä mielipiteessä toivottiin enemmän aikaa ekumeeniselle dialogille. Sen mukaan kirkko itse valitsi kiireen asiassa, eikä se näin ollen voi syyttää muita (esimerkiksi valtiota) kiireisestä aikataulusta ja siitä, että se ei ole ottanut tosissaan ekumeenista keskustelua. Eriävän mielipiteen mukaan kirkon olisi pitänyt jo tiukan aikataulun vuoksi etsiä erilaisia mahdollisuuksia syvempään ekumeeniseen yhteyteen eikä asettaa aikapulaa (teko)syyksi.⁴³

Jumalanpalvelusvaliokunnan mietinnössä (G 2009:2) on otettu huomioon kirkkohallituksen kirjelmä, oppilautakunnan lausunto sekä yksittäisiä aloitteita. Valiokunta esittää mietinnössä myös omia johtopäätöksiään. Se suhtautuu skeptisesti ajatukseen, että Raamattu antaisi yksiselitteisesti tukea totunnaiselle avioliittokäsitykselle. Sen mukaan Uusi testamentti suosittaa enemmän yksin elämistä kuin parisuhdetta. Samoin Jeesus varoittaa liian kiinteästä ja sulkeutuneesta perheestä (”kuka on minun äitini, ketkä minun veljiäni” jne). Samoin kuin kirkkohallitus ja oppilautakunta myös valiokunta toteaa, että Raamatun etiikassa on keskeistä rakkaus. Valiokunta korostaa oppilautakunnan tavoin luomisen moninaisuutta ja kysyy muun muassa sitä, miten käsitys luomisesta mieheksi ja naiseksi soveltuu yksin eläviin. Valiokunnan mukaan luomista voidaan tulkita eri näkökulmista, esimerkiksi biologisesta tai ihmisten välisen yhteyden näkökulmasta. Valiokunta myös korostaa keskustelun syventämistä ja keskinäisen kunnioituksen merkitystä kyseisessä asiassa. Sen mukaan ei myöskään ole syytä pakottaa pappeja vastoin omaa vakaumustaan suorittamaan samaa sukupuolta olevien vihkimisiä.⁴⁴

Valiokunta päätyi kannattamaan kirkkohallituksen esitystä vihkioikeuden hakemisesta ja tuki kirkkohallituksen kirkkokäsikirjaan tekemiä ehdotuksia. Valiokunta myös totesi vihkioikeuden hakemisesta, että päätös voidaan nähdä katkoksenä perinnäiseen teologiseen traditioon. Toisaalta sen mukaan voidaan korostaa myös jatkuvuutta avioliitonäkemyksessä: ”Med en vigselordning som ut-

trycker vår tro på Guds kärlek, som tar sig uttryck i människors liv, är det inte främst en fråga om kön.”⁴⁵ Jos kirkko ei hakisi vihkioikeutta uudistuneessa tilanteessa, valiokunnan mukaan monet voisivat tulkita sen siten, että kirkko pettää jäsenensä. Kysymys on myös sukupolvien välisestä erosta: monen nuoren on vaikea ymmärtää asian kompleksisuutta kirkollisessa kontekstissa.⁴⁶

Valiokunnan mukaan tilanteessa ei myöskään ollut mahdollisuutta syvempään ekumeeniseen keskusteluun, vaikka se olisikin ollut tarpeen. Ekumeenisia suhteita voidaan kuitenkin syventää, jos asiasta jatketaan keskustelua. Myös vastavuoroista kunnioitusta ja erilaisuuden ymmärtämistä tarvitaan ekumeenisissa yhteyksissä. Toisaalta valiokunta toteaa, että jokaisen kirkon on tehtävä omat päätöksensä. Se myös vetoaa piispainkokouksen aiemmin käytössä olleeseen piispojen rukoushethiohjeistukseen: ”Utskottet är övertygad om att de avgjörande förändringarna ägde rum då Biskopsmötet tog beslutet om förbön för respektive välsignelse över registrerat partnerskap.” Valiokunnan mukaan rukoushethiohjeistuksen laatimisen yhteydessä tehtiin siis ratkaisevat muutokset asiassa. Se ei kuitenkaan erittele tarkemmin näitä muutoksia.⁴⁷

Kirkolliskokous kannatti valiokunnan ehdotuksesta muun muassa seuraavia kirkkohallituksen kirjelmässä tehtyjä esityksiä:

1. Anta ändringar i kyrkoordningen som innebär att vigsel även kan gälla par av samma kön.
2. Föreslagna anvisningar för vigselgudstjänst, i de fall makarna är av samma kön, ska utgöra tillägg till *Den svenska kyrkohandboken*.
3. Uppdra åt Kyrkostyrelsen att hos Kammarkollegiet ansöka om vigselrätt för Svenska kyrkan.⁴⁸

Kirkolliskokouksessa päätös mainituista kohdista syntyi hyvinkin yksimielisesti (kohdista 1 ja 2 äänin 176–62, jossa yksitoista pidättäytyi äänestämästä; kohdasta 3 äänin 178–68, jossa kolme pidättäytyi äänestämästä).⁴⁹ Kuitenkin puolet Ruotsin kirkon piispoista suhtautui päätökseen 22. lokakuuta 2009 julkaistussa kirjeessä kriittisesti. Piispat Sven Thi-

devall, Carl Axell Aurelius, Esbjörn Hagberg, Len- nart Koskinen, Hans-Erik Nordin, Ragnar Persenius ja Hans Stiglund varoittivat kirjeessään muun muassa ekumeenisista ongelmista. He myös katsoivat, että päätöstä ei ole perusteltu tarpeeksi kirkon uskon, tunnustuksen ja opin näkökulmasta ja se siten vaarantaa kirkon ykseyden.⁵⁰

Ruotsin kirkon päätöstä osattiin ennakoida muissa kirkkoissa. Anglikaanikirkon, The Church of England, kaksi piispaa Christopher Hill ja John Hind lähettivät 26. kesäkuuta 2009 vastauksen Ruotsin kirkon arkkipiispalle Anders Wejrydille, joka oli kysynyt anglikaanien kantaa samaa sukupuolta olevien suhteesta ja avioliittolaista. Hill ja Hind edustivat kahta toimielintä, Faith and Order Advisory Group of the Church of England ja Council for Christian Unity. Heidän vastauksessaan korostui huoli kirkon ratkaisusta ja myös siitä, miten anglikaanien omat kiistat asiassa ovat vahingoittaneet anglikaaniyhteisöä. Hill ja Hind myös tuovat esille, että he eivät tunne tarpeeksi hyvin Ruotsin kirkon meneillään olevia prosesseja. Heidän mukaansa Ruotsin kirkon ehdotus on kuitenkin perusteellinen kristillisen avioliitto-opin ja antropologian uudelleenmäärittely. He myös toteavat, että Ruotsin kirkon kehitys on osa laajempaa muutosta länsimaisessa kulttuurissa ja teologiassa, jossa sukupuolisuudella ei ole enää merkitystä tai se ymmärretään neutraaliksi. Tällainen on Hillin ja Hindin mukaan kuitenkin ristiriidassa sellaisen Raamatun opetuksen kanssa, jota niin Englannin anglikaaninen kirkko kuin katolinen perinne laajemminkin edustavat. Raamatun mukaan Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi eikä sukupuoleltaan neutraaliksi. Hillin ja Hindin mukaan Ruotsin kirkon kannanotolla on vakavia seurauksia Porvoon yhteisön toimintaan. Yhden jäsenkirkon muuttunut asenne seksuaalisuuteen ja avioliittoon saattaa heidän mukaansa aiheuttaa vamman kirkkojen välisiin suhteisiin erityisesti virkojen vaihdettavuuden osalta. Samoin Ruotsin kirkon päätös voisi haitata anglikaanien keskinäistä yhteyttä Canterburyn arkkipiispan keskeisen roolin vuoksi.⁵¹

Myös Baltian luterilaiset piispat esittivät kannanotossaan huolensa samaa sukupuolta olevien parisuhteen rinnastamisesta avioliittoon. Kannanotto

oli kirjoitettu 4. marraskuuta 2009 eli vain muutama päivä sen jälkeen, kun sukupuolineutraaliin avioliittoon vihkiminen tuli Ruotsin kirkossa mahdolliseksi. Baltian piispat totesivat muun muassa, että avioliiton nykyisiä muotikäsitteitä seuraavat kirkot luopuvat seksuaalisuuden ja avioliiton apostolisesta opetuksesta.⁵² Se, millaisia käytännön vaikutuksia Ruotsin ratkaisulla tulee aikanaan olemaan Porvoon yhteisön toimintaan, jää nähtäväksi. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että toistaiseksi kysymystä on Porvoon yhteisössä käsitelty lähinnä eri jäsenkirkkojen sisäisenä asiana.

PÄÄTÖSPROESSIN TEOLOGISTA ANALYYSIA

Ruotsin kirkon päätösten aatehistorialliset kehukset

Edellä esitetty kehityskulku parisuhteen puolesta rukoilusta sukupuolineutraaliin avioliittoon paljastaa, että Ruotsin kirkko on käynyt läpi pitkän prosessin määrittäessään kantansa sellaiseen kulttitoi- mitukseen, jossa osoitetaan hyväksyntää ja armoa homoseksuaaleja kohtaan. Nähdäkseni prosessin pituus ja vaikeus johtuvat kahdesta aatehistoriallisesta seikasta, jotka ovat nykyisin keskenään jännitteisessä asemassa.

Ensiksi halu osoittaa hyväksyntää homoseksuaaleja kohtaan on yleisesti ottaen juuri nyt suuri. Aiemmin heitä on kohdeltu syrjivästi ja ihmisarvoa

43 Eu 2009:3y, 50–52.

44 G 2009:2.

45 Ibid. Ks. erityisesti sivut 22–23.

46 G 2009:2, 23.

47 G 2009:2, 23–24.

48 Kuvaus päätösprosessista on osoitteessa: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=310271>; luettu 6.5.2010.

49 Ibid.

50 Suora lainaus kirjeestä on sivustossa: <http://hd.se/inrikes/2009/10/22/flashja-till-homovigsel-i-kyrkan/>; luettu 17.2010.

51 26.6.2009 päivätty kirje on osoitteessa: <http://www.cofe.anglican.org/info/ccu/europe/notices/replytoabsweeden.pdf>; luettu 6.5.2010.

52 PSK.

mitätöiden. Kristinuskon ytimeen on aina kuulunut lähimmäisenrakkaus ja sen osoittaminen etenkin niitä kohtaan, jotka ovat muiden halveksimia. Tämä on aatehistoriallisesta näkökulmasta tarkasteltuna se ydinkysymys, joka on erottanut kristinuskon muista uskonnoista ja ollut merkittävässä asemassa esimerkiksi lähetystyössä. Kristinuskoon keskeisesti kuuluva lähimmäisenrakkauden edellytys ja vaatimus on ollut monessa suhteessa niin radikaali, että se on haastanut ja muuttanut vallitsevia yhteiskunnallisia oloja jo varhaisesta kristillisyydestä lähtien. Vaatimus on vaikuttanut vuosituhansien kuluessa myös länsimaiseen lainsäädäntöön ja yleiseen mielipiteeseen. Käsitteet kaikille ihmisille kuuluvasta ihmis- ja tasa-arvosta on noussut ainakin osittain kristillisestä perinteestä, vaikka joitakin eriarvoistavia yhteiskuntarakenteita on historian kuluessa perusteltu myös Raamatulla. Kristinuskoon olennaisesti kuuluva lähimmäisenrakkauden vaatimus ja itsekkyyttä ovat osaltaan vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen siihen, että myös ihmisoikeustilanne on yleisesti ottaen hyvällä tasolla länsimaissa. Etenkin Ruotsin päätökset tulee ymmärtää tästä näkökulmasta. Ruotsin kirkko on halunnut profiloitua kuluneiden vuosikymmenien aikana kaikenlaisen syrjinnän vastaisena instituutiona, samalla tavalla kuin ruotsalainen yhteiskunta laajemminkin.⁵³

Toiseksi halu osoittaa hyväksyntää ja kristillistä lähimmäisenrakkautta homoseksuaaleja kohtaan kirkon järjestämän kulttitoimituksen muodossa on perinteisesti ollut ongelmallinen erityisesti niiden raamatunkohtien valossa, jotka suhtautuvat torjuvasti homoseksuaalisiin suhteisiin (tai pikemminkin akteihin).⁵⁴ Ruotsin kirkossa tätä ongelmaa on pyritty välttämään muun muassa dynaamisella raamatuntulkinnalla.⁵⁵ Kyseistä tulkintatapaa on käytetty päätöksenteossa siten, että joitain Raamatun keskeisiä käsitteitä (lähinnä lähimmäisenrakkautta) on käytetty perusteena tulkita uudelleen homoseksuaalisuutta (tai homoseksuaalisia akteja) käsitteleviä Raamatun kohtia. Etenkin lähimmäisenrakkaus on korotettu yhdeksi tärkeimmistä Raamatun kokonaisnäkökohdista. Avioliittoon vihkimisen kaavaan tehtävät muutokset sukupuolineutraalin avioliiton vihkimistä varten osoittavat, että kaavaa

jouduttiin muuttamaan muun muassa poistamalla raamatunkohta, Matt. 19:4–6, ja puhumalla mieheksi ja naiseksi luomisen sijasta ihmiseksi luomisesta (vrt. Gen. 1:26–27). Lähimmäisenrakkaudesta on Ruotsin kirkossa selvästi tullut niin merkittävä periaate, että se on ymmärretty hyvin laajassa merkityksessä ja sen kautta on tulkittu yksittäisiä Raamatun kohtia.

Luterilainen regimenttioppi ja raamatuntulkinta

Ruotsin kirkon päätöksenteossa myös Lutherin teologialla ja erityisesti hänen käsityksillään maallisen ja hengellisen regimentin välisestä erosta on ollut merkitystä. Lutherin regimenttioppia on päätöksissä tulkittu suoraviivaisesti siten, että kirkon tulee seurata valtion tekemiä ratkaisuja avioliiton suhteen. Ruotsin kirkon dokumenttien mukaan luterilainen teologia opettaa avioliiton kuuluvan maalliseen regimenttiin. Tästä huolimatta homoseksuaalisuutta ja esimerkiksi homoseksuaaliseen parisuhteeseen liittyviä siunaamistilanteita ja avioliittoon vihkimistä on jatkuvasti käsitelty muun muassa oppilautakunnassa. Tämä hallinnollinen käsittelytapa, samoin kuin päätös siunata homoseksuaalit parisuhteet ja vihkiä sukupuolineutraaliin avioliittoon, on ristiriidassa sen kanssa, että avioliitto olisi vain maallinen asia. Toisin sanoen Ruotsin kirkon argumentaatio on maallisen ja hengellisen regimentin väliseltä erottelultaan sisäisesti ristiriitainen. Jos nimittäin avioliitto kuuluu maalliseen regimenttiin, josta yksin valtion tulee päättää, miksi kirkon on sitä varten pidettävä kultillinen ja kirkon oppiin perustuva vihkitoimitus? Käytännössä Ruotsin kirkko on sekoittanut maallisen ja hengellisen regimentin: toisaalta kirkko pitää avioliittoa ainoastaan maalliseen regimenttiin kuuluvana asiana ja korostaa maallisen ja hengellisen regimentin välistä eroa, mutta toisaalta maallinen regimentti eli valtio määrää hengellisen regimentin eli kirkon toimitusten luonnetta. On myös syytä huomata, että jotkut oppilautakunnan jäsenet ilmaisivat eriävissä mielipiteissä huolensa siitä, saneleeko valtio vatedeskin kirkon kannan opillisissa kysymyksissä. Syksyn 2009 päätösten jälkeen on mielenkiintoista nähdä,

millä tavoin Ruotsin kirkko tulee tarkastelemaan avioliittoon kuuluvia kysymyksiä, toisin sanoen pidetäänkö avioliittoa tulevaisuudessa maallisen vai hengellisen regimentin asiana.

Maallisen ja hengellisen regimentin välisessä erottelussa Ruotsin kirkon ainoana ongelmana eivät olleet argumentaation johdonmukaisuuteen liittyvät vaikeudet. Myös Lutherin käsitysten tulkinta on ongelmallista. Ruotsin kirkon päätöksenteko nimittäin antaa hyvin yksipuolisen kuvan Lutherin avioliittoteologiasta. Vaikka Luther saattoikin korostaa avioliiton immanenttisuutta ja olennaisuutta niin sanotun maallisen elämän näkökulmasta, kuten Ruotsin kirkon teologisessa argumentaatiossa esitetään, hänen mukaansa avioliitto kuului Jumalan määräämään erityiseen instituutioon (*oeconomia*). Luther muun muassa sovelsi keskiaikaista morsiusmystiikkaa siten, että avioliitto kuvastaa Kristuksen ja seurakunnan välistä suhdetta (vrt. Ef. 6).⁵⁶ On myös syytä muistaa, että Luther ymmärsi seksuaalisuuden ja avioliiton luonnollisen rationaalisuuden eri tavalla kuin nykyään. Lutherin elinaikana melkein kaikille järkeville ihmisille oli itsestään selvää, että on olemassa Jumala, joka on luonut maailman ja sen ihmiset. Samoin tuolloin pidettiin varmana, että Jumala puhuu Raamatussa ja avioliitto on Jumalan säätämä instituutio.⁵⁷ Näin ollen myös luon-

Kreikassa homoseksuaalisuus ei perustunut ihmisen identiteettiin. Uudemman tutkimuksen valossa Nissisen näkemys on hyvin suoraviivainen. James N. Davidsonin massiivisen tutkimuksen *The Greeks and Greek Love: A Radical Reappraisal of Homosexuality in Ancient Greece* (2007) mukaan antiikin Kreikan homoseksuaalisuuteen liittyi myös sellaisia piirteitä, joita voitaisiin nimittää homoseksuaaliseksi identiteetiksi, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi:

”Men who pursue a Boy under Eighteen should be punished by law, says Pausanias in the *Symposium*, for they cannot be interested in his personality since it hasn’t formed properly, just his passing youthful attractions. Men who wait (as he did for Agathon, just) until a Boy is fully grown, i.e. Eighteen, show instead that they are planning to ‘share a life together’, joined ‘all life long’ (as indeed he was with Agathon). It is this adamantine *philia* of mutual affection, this ‘solidarity’ (*koinōnia*) ‘which *erōs* above all implants’, that terrifies tyrants and makes the Theban Army of Lovers as solid as a rock.” Tämä kuvaus antiikin homoseksuaalisuudesta vastaa käsitykseni mukaan ainakin jossain määrin myös sitä ihannetta, millaisena kahden toisiinsa sitoutuneen homoseksuaalin suhdetta nykyisinkin pidetään, vaikkakin on syytä huomata, että kyseisessä lainauksessa esiintyy tuolle ajalle tyypillinen jako passiiviseen ja aktiiviseen rooliin (vrt. Nissinen 1994, 186).

- 55 Ks. dynaamisesta raamatuntulkinnasta myös Lindfelt 2007c, 290.
- 56 Juntunen 2010, 206–207. Vrt. Lindfelt 2007b, 233. Lindfeltin mukaan Lutherin käsitys avioliittoon vihkimisestä oli tärkeää lähinnä siksi, että se tuki puolisoita. Epäilemättä näin olikin. Juntusen tutkimuksen näkökulmasta avioliitolla oli kuitenkin myös hyvin hengellinen ulottuvuus ja Luther piti avioliittoa jumalallisena instituuttina (ks. Juntunen 2010, 200). Vrt. Lindfelt (2007b, 233–234), jossa hän painottaa avioliiton hengellistä puolta Juntusta vähemmän, mutta toteaa toisessa artikkelissaan (Lindfelt 2007a, 255–256), että vaikka Luther teki jaon hengellisen ja maallisen regimentin välillä, hänen mukaansa molemmat regimentit kuuluivat Jumalan vaikutuspiiriin ja siten maallista regimenttiä ei voi esimerkiksi pitää sekulaarina. Ks. aiheeseen liittyvänä myös Raunio 2007, 109–110. Ks. myös WA [Tr] 1, 179 (27) – 181 (36): nro 414, jossa Luther toteaa, että miehen ja naisen väliseen avioliittoon liittyvät ongelmalliset kysymykset (esim. avioero ja kaksinnaiminen) kuuluvat juristeille. Toisaalta Luther kertoo samassa yhteydessä, että hän on myös itse antanut salaa avioliittoneuvontaa evankeliumin mukaan. Luther perustelee myös ”maallisen” regimentin auktoriteettiasemaa kyseisessä asiassa Raamatulla. Tämä osoittaa, että Lutherilla oli toisaalta hyvin praktinen näkökulma avioliittoon liittyviin ongelmiin. Toisaalta hän tarkasteli avioliittoon liittyviä kysymyksiä hengellisesti, vaikka asioita olisikin hoitanut tuon ajan ”maallinen” viranomainen.

- 57 Juntunen 2010, 191.

53 Ks. esim. Lindfelt 2007, 286.

54 Ks. aktien ja identiteetin välisestä suhteesta Raamatussa ja sen ajan kulttuuriympäristössä esim. Nissinen 1994. Nissinen väittää (1994, 186) seuraavasti: ”Raamatun kirjoittajat, samoin kuin juutalaiset, eivät ilmeisesti voineet ajatella homoeroottisen käyttäytymisen pohjautuvan homoseksuaaliseen identiteettiin. Kaikesta päätellen he saattoivat tajuta vain heteroseksuaalisen identiteetin olemassaolon. Niinpä samaan sukupuoleen kohdistuva seksuaaliakti nähtiin tietoisena perversiona. Antiikin Kreikan ja Rooman biseksuaalisessa kulttuurissa homoeroottikkaa säätelivät yhteisön hyväksymät roolirajat ja käyttäytymissäännöt. Homoeroottisen käyttäytymisen hyväksyttävyyttä riippui harjoittajien iästä, roolista ja asemasta, ei heidän identiteetistään.”

Kyseisessä lainauksessa Nissinen väittää, että esim. antiikin

nollisuus ja järki, esimerkiksi avioliittoa koskevista kysymyksissä, tarkoittivat hyvin eri asiaa Lutherin aikalaisille kuin nykyisille sekularisoituneille länsimaisille intellektuelleille.

Luther ymmärsi kahden valtakunnan (tai regimentin) erottelun itse asiassa kahdella eri tavalla. Erottelu, joka koski kahta valtakuntaa, tarkoitti Lutherille ensinnäkin eroa Jumalan ja Paholaisen valtakuntien välillä. Kyseiset valtakunnat taistelevat Lutherin mukaan tässä ajassa keskenään. Toiseksi Luther tarkoitti valtakuntien erolla jakoa maalliseen ja hengelliseen regimenttiin. Lutherin mukaan Jumala käy taistelua Paholaista vastaan niin maallisen kuin hengellisenkin regimentin välityksellä. Antti Raunio luonnehtii artikkelissaan ”Rekisteröity parisuhde luterilaisen teologian ja etiikan näkökulmasta” Jumalan toimintaa kahden regimentin (eli maallisen ja hengellisen) välityksellä ja niiden välistä eroa muun muassa seuraavasti: ”Ihmisen näkökulmasta ero on ennen muuta siinä, että hengellisessä regimentissa ihminen uudistuu sisäisesti sanan ja sakramenttien välityksellä, mutta maallisen regimentin hallinta, joka tapahtuu ennen muuta lain ja oikeudenkäytön välityksellä, koskettaa ihmistä vain ulkoisesti rajoittaen pahoja tekoja ja pakottaen hyviin tekoihin.”⁵⁸ Näihin Raunion näkökulmiin luterilaisesta regimenttipista on syytä lisätä se seikka, että Jumalan lisäksi myös Paholainen voi vaikuttaa Lutherin mukaan niin maallisen kuin hengellisenkin regimentin kautta ja pyrkii niiden välityksellä tuhoamaan Jumalan luomaa hyvää.⁵⁹ Näin ollen Lutherin teologian perusteella on syytä huomata, että ihannetilanteessa kumpikin, niin maallinen kuin hengellinen regimentti, palvelevat omalla tavallaan ja omien tehtäviensä kautta Jumalan tahdon toteutumista maailmassa ja ihmisten elämässä.

Jotta Ruotsin kirkko olisi onnistunut paremmin maallisen ja hengellisen regimentin välisessä erottelussa luterilaisen teologian pohjalta, sen olisi tullut tiedostaa edellä kuvatut Lutherin avioliittoteologian ja regimenttipin näkökulmat. Koska Ruotsin kirkko ei nykyään ole valtionkirkko, ja valtio ja kirkko ovat toisistaan huomattavasti kauempana kuin Lutherin aikana, herää myös kysymys, missä

määrin nykyinen Ruotsin valtio voi toimia Jumalan tahdon toteuttajana maallisen regimentin alueella siinä mielessä kuin Luther asian ymmärsi. Tämän ajallisen ja ideologisen eron tarkempi selvitys olisi ollut todennäköisesti hyödyllistä etenkin tehtäessä päätöstä sukupuolineutraaliin avioliittoon vihkimisestä. Ruotsin kirkolle olisi ollut todennäköisesti hyödyllistä selvittää tarkemmin, missä suhteessa Lutherin regimenttioppia voidaan sovittaa nykyiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen. On tosin huomattava, että tämän aiheen selvittäminen olisi ollut haasteellinen tehtävä, varsinkin kun otetaan huomioon päätöksenteon riipeä aikataulu.

Edellä mainitun lisäksi myös päätöksenteossa käytetty argumentaatio antaa liian yksioikoisen kuvan Lutherin raamatuntulkinnasta. Ruotsin kirkko on päätöksenteossaan viitannut Lutherin raamatuntulkinnan osalta ennen kaikkea periaatteisiin Kristus Raamatun keskuksena tai ”mikä ajaa Kristusta” (was Christum treibet), kuten esimerkiksi seuraavasta oppilautakunnan lausunnosta vuodelta 2005 käy ilmi:

Om svåra tolkningsfrågor sammanfattas måste bibeln, som Luther framhöll, läsas med Kristus som dess kärna och stjärna. Allt i texterna skall bedömas utifrån detta centrum. Det blir därigenom inte självklart att alla enskilda etiska förmaningar, råd och anvisningar i alla bibelns texter är omedelbart och i lika mån normerande i en kristen kyrka; det vore biblicism.⁶⁰

Kuten jo aiemmin on todettu, ratkaisevat parisuhdeiden siunaamiseen liittyvät teologiset arvioinnit tehtiin jo ennen päätöstä sukupuolineutraaliin avioliittoon vihkimisestä. Tämä kävi ilmi muun muassa oppilautakunnan lausunnosta vuodelta 2009, jossa todettiin, että ”Meidän asemamme tässä tilanteessa ei ole neutraali, koska me olemme aiemmin vahvistaneet homoseksuaalisen parisuhteen ja julistaneet, että samaa sukupuolta olevien siunaaminen on sovitettavissa Ruotsin kirkon uskoon, tunnustukseen ja oppiin.” Kyseisessä lainauksessa korostuu edellä mainitun Kristus-keskeisyyden lisäksi se, että eettisiä kysymyksiä tulee tulkita laajasta perspektiivistä. Pyrkimyksenä on välttyä sellaiselta biblis-

miltä, jossa kaikki yksittäiset Raamatun käskyt ja neuvot ovat suoraan eettisesti normittavia. Siten kirkko ei voi esimerkiksi käyttää yksittäisiä raamatunkohtia perusteena nykypäivänä toteutettaville kuolemanrangaistuksille. Tässä suhteessa Ruotsin kirkon näkökulma on ymmärrettävä ja epäilemättä viisaskin.

On kuitenkin syytä huomata, että sekä yllä olevassa lainauksessa että muissakin hallinnollisesti tärkeissä asiakirjoissa luterilaista raamattuhermeneutiikkaa käsitellään lähinnä Lutherin Kristus Raamatun keskuksena eli niin sanotun Was Christum treibet -periaatteen mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoitti Lutherille sitä, että esimerkiksi Vanhan testamentin eläinuhrit ovat esikuvia tulevasta Karitsasta, joka uhrataan ihmiskunnan syntien vuoksi. Luther käyttää Was Christum treibet -periaatetta ennen kaikkea opillisessa ja allegorisessa merkityksessä.⁶¹ Vaikka Lutherin mukaan Raamattua tuleekin lukea Kristus-keskeisesti, olisi ollut hedelmällistä pohtia myös sitä, missä määrin tämä prinssiippi sopii eettisiin kysymyksiin ja homoseksuaalisuuteen.

Ruotsin kirkon päätöksenteon kannalta ongelmallista on myös se, että asian kannalta oleellisissa asiakirjoissa on jätetty huomiotta (joko tietämättä tai tietoisesti) Lutherin teologiaan perustuvat ja myöhemmälle luterilaisuudelle tärkeät raamatutprinssiipit, joiden luonteen olen lyhyesti kuvannut seuraavasti:

- 1) *Sola Scriptura* (suom. yksin Kirjoitus). Kyseinen periaate oli niin Lutherille kuin varhaisille luterilaisillekin se periaate, mihin kaiken teologian tuli perustua ja minkä pohjalta kaikkea teologiaa tuli arvioida.⁶²
- 2) *Scriptura sacra sui ipsius interpret* (suom. Kirjoitus on itsessään selittäjä).⁶³ Kyseinen periaate tarkoitti Lutherille sitä, että Raamattua tulee selittää sen omilla ehdoilla. Toisin sanoen Raamattua tulee lukea kanonisoituna kirjakoelmana, jossa yksittäisiä kohtia voidaan lukea joko Raamatun kokonaisnäkömyksen tai muiden yksittäisten kohtien valossa.⁶⁴
- 3) *Claritas Scripturae* (suom. Kirjoituksen selkeys). Kyseinen periaate tarkoitti Lutherille

sitä, että Raamattu on ymmärrettävä ja selkeä kirja. On kuitenkin huomattava, että Lutherin mukaan Raamattu avautuu ja selkiytyy kahdella eri tavalla, ulkoisesti ja sisäisesti. Ulkoisesti Raamattua voi ymmärtää kuka tahansa, mutta sisäisesti Raamattu avautuu vain sille, jolle Pyhä Henki on antanut ymmärryksen. Toisin sanoen sisäinen ymmärrys tarkoittaa sitä, että yksilö, joka lukee Raamattua, uskoo Jumalaan ja muun muassa siihen, että hän on itsekin Jumalan luoma olento.⁶⁵

- 4) *Sola scriptura numquam sola* (suom. yksin Kirjoitus ei koskaan ole yksin). Kyseisellä periaatteella tarkoitetaan usein sitä, että myös kristillisellä traditiolla on oma merkityksensä raamatuntulkinnalle. Luther ei viittaa tähän periaatteeseen eksplisiittisesti kertaakaan. Tästä huolimatta on selvää, että Luther ei pitänyt kristillistä traditiota merkityksettömänä. Tämän osoittaa muun muassa se, että Luther hyödynsi usein varhaisen kirkon ja keskiajan lähteitä ja

58 Raunio 2007, 109.

59 Ks. esim. WA 40 II [Dr], 28 (30) – 29 (19): ”Adhaerentibus nobis Christo fide et eum confitentibus, statim insurgunt contra nos hostes mundus, caro, diabolus, odientes et persequentes nos acerrime in corpore et spiritu. Ideo sic credentes, iustificati Spiritu ex fide, expectamus spem iusticiae nostrae. Expectamus autem per patientiam, quia omnino contrarium sentimus et videmus. Mundus enim cum suo principe Diabolo foris et intus nos omni genere malorum impugnat. Deinde haeret adhuc in nobis peccatum, quod subinde contristat nos. In his tamen omnibus non defatigamur nec deficimus, sed fortiter erigimus voluntatem fide, quae illuminat, docet et regit voluntatem, Atque ita constantes permanemus et superamus omnia mala per eum, qui dilexit nos, donec reveletur iusticia nostra, quam credimus et speramus.”

60 Ln 2005:10y.

61 Koivisto 2010, 1–3.

62 Koivisto 2010, 3.

63 Ks. kyseisen periaatteen tarkasta käännöksestä Westhelle 2005, 378.

64 Koivisto 2010, 3.

65 Koivisto 2010, 3–4.

keskusteli kommentaareissaan niiden kanssa. Kristillisen tradition lisäksi Luther tunsi hyvin myös antiikin ei-kristillisiä lähteitä.⁶⁶

5) *Analogia fidei* (suom. uskon analogia).⁶⁷ Kyseistä periaatetta on vaikea määritellä yhtä tarkasti kuin edellä esitettyjä periaatteita. Uskon analogia tarkoitti yleisesti ottaen Lutherille sitä, että Raamatun tulkinnan pitää noudattaa Raamatun perusopetuksia (erityisesti Jumalan lupauksia) ja Raamatun eri teksteissä esiintyvää konsensususta.⁶⁸

On huomattava, että Lutherin tekemä eksegeesi ei tyhjene kyseisiin periaatteihin, vaan se sisälsi myös monia muita tärkeitä ulottuvuuksia, joita ei tarvitse lähteä tarkemmin tässä erittelemään.⁶⁹ Jotta Ruotsin kirkon teologinen reflektio luterilaisen raamatuntulkinnan pohjalta olisi ollut uskottavaa, sen olisi pitänyt ottaa vähintäänkin huomioon edellä kuvatut periaatteet sekä mahdollisesti myös muut luterilaiselle eksegeesille ominaiset piirteet ja pohdita niiden valossa oikeaa ratkaisua. Tässä suhteessa Suomessa kirkolliskokoukselle keväällä 2010 luovutettu *Piispainkokouksen selvitys parisuhdelain seurauksista* oli askeleen edellä Ruotsin kirkon teologista reflektiota. Kyseisessä selvityksessä nimittäin viitataan myös edellä mainittuihin periaatteisiin ja pohditaan homoseksuaalisuutta myös niiden valossa.⁷⁰

YHTEENVETO

Edellä esitetyn kuvauksen ja analyysin perusteella Ruotsin kirkko on käyttänyt kuluneiden vuosikymmenten aikana runsaasti energiaa ja aikaa homoseksuaalisuuden pohtimiseen. Vaikka asiaan on epäilemättä vaikuttanut myös laajempi yhteiskunnallinen kehitys, näyttää siltä, että kirkko on ollut itsekin harvinaisen aktiivinen ottaessaan aiheeseen kantaa ja tehdessään siitä selvityksiä. Kirkon tekemät päätökset ja asiakirjat ilmentävät pyrkimystä parantaa homoseksuaalien elinolosuhteita niin kirkossa kuin yhteiskunnassa. Tässä mielessä Ruotsin kirkon arviohanteena on ollut kristillinen lähimmäisenrakkaus. Myös kirkon kulttitoimituk-

sia on pyritty ohjaamaan lähimmäisenrakkauden periaatteen mukaisesti.

Asiakirjoissa oleva argumentaatio on maallisen ja hengellisen regimentin käsittelyn suhteen ristiriitaista. Jos nimittäin avioliitto kuuluu maalliseen regimenttiin ja siitä päättää yksin valtio, on vaikeaa löytää perustelua sille, että kirkon täytyisi pitää kultillinen ja kirkon oppiin perustuva vihkitoimitus. Herääkin kysymys, miksi avioliittoon vihkiminen on luonteeltaan hyvin hengellinen toimitus?

Muut argumentaation ongelmat liittyivät Lutherin käsitykseen avioliitosta ja raamatuntulkinnasta, jotka esitetään liian yksipuolisesti. Dokumenteissa ei esimerkiksi tuoda esille Lutherin avioliittoon kytkemiä hengellisiä ulottuvuuksia. Samoin Lutherin eksegeesin tärkeät osa-alueet ja pääpiirteet (esim. *Claritas Scripturae* -periaate) on jätetty joko tiedostamatta tai tietoisesti kokonaan huomiotta.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Lyhenteet

- BK *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*. Herausgegeben im Gedenkjahr der Ausburgischen Konfession 1930. 8. Auflage. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- WA *D. Martin Luthers Werke*. Kritische Gesamtausgabe. Weimar 1883–.

Lähteet lyhenteiden perusteella

BK (Epitome)

Konkordienformel. — FORMULA CONCORDIAE Gründliche [Allgemeine], lautere, richtige und endliche Wiederholung und Erklärung etlicher Artikel Augsburgischer Confession, in welchen

66 Koivisto 2010, 3–5.

67 Ks. esim. BK (Epitome), 767; Hagen 1993, 57; WA 7, 97 (20–32); WA 9, 383 (4–6); WA 18, 609 (4–14); WA 20, 745 (2–3); WA 43, 236 (7–11), 467 (10–11).

68 Koivisto 2010, 62.

69 Ks. Lutherin eksegeesistä tarkemmin esim. Koivisto 2010, 3–10.

70 PSK, 24–29.

- ei Zeither unter etlichen Theologen derselbigen zugetan Streit vorgefallen, nach Unleitung Gottes Worts und summarischen Inhalt unser christlichen Lehr beigelegt und vorglichen: SUMMARISCHEN BEGRIFF DER STREITIGEN ARTIKEL zwischen den Theologen Augsburgischen Konfession, in nachfolgender Wiederholung nach Anleitung Gottes Worts christlich erkläret und verglichen./EPITOME ARTICULORUM, de quibus controversiae ortae sunt inter theologos Augustanae Confessionis, qui in repetitione sequenti secundum verbi Dei praescriptum pie declarati sunt et conciliati. 29.5.1577.
- EP/EO *To Ecumenical Partners/Ecumenical Organisations. Information on a possible decision by the Church of Sweden regarding same-sex marriages.* 17th September 2009. Revd Dr Christopher Meakin. Chief Ecumenical Officer. Church of Sweden.
- Eu 2009:3y *Ekumenikutskottets yttrande 2009:3y: Vigsel och äktenskap.* Kyrkomötet. Svenska Kyrkan. Kyseinen lausunto on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/Kyrkomotet/Betankanden/Uppladdade_filer/fbec2eba-3e97-457e-8f81-d056394bbc89.pdf.
- G 2005:2 *Gudstjänstskottets betänkande 2005:2: Samnlevnadsfrågor.* Svenska Kyrkan. Kyseinen mietintö on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/tcrot/km/2005/betankanden/G2005_02.shtml#TopOfPage; luettu 6.5.2010.
- G 2009:2 *Gudstjänstskottets betänkande 2009:2: Vigsel och äktenskap.* Kyrkomötet. Svenska Kyrkan. Kyseinen mietintö on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/Kyrkomotet/Betankanden/Uppladdade_filer/fbec2eba-3e97-457e-8f81-d056394bbc89.pdf; luettu 6.5.2010.
- HKSSK *Homosexuella i kyrkan. Ett samtalsdokument från Svenska kyrkans Teologiska komité.* 2002. Kyseinen keskusteludokumentti löytyy osoitteesta: <http://web.comhem.se/kristen-homo/samtalsdokument.pdf>; luettu 6.5.2010.
- KH *Kyrkan och homosexualiteten: rapport from en arbetsgrupp.* Svenska kyrkans utredningar 1994:8. Uppsala: Svenska kyrkans centralstyrelse.
- KRP *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet.* Suomen evankelisluterilaisen kirkon piispainkokouksen 14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö. Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja B 2009:1. Kyseinen mietintö on osoitteessa [http://evl.fi/evlfi.nsf/Documents/A62BEB619D717FF8C225757B003313FF/\\$file/Kirkko-ja-rekisteroidyt-parisuhteet-mietinto-1-2009.pdf](http://evl.fi/evlfi.nsf/Documents/A62BEB619D717FF8C225757B003313FF/$file/Kirkko-ja-rekisteroidyt-parisuhteet-mietinto-1-2009.pdf); luettu 18.5.2010.
- Kru 2009:3y *Kyrkorättsutskottets yttrande 2009:3y: Vigsel och äktenskap.* Kyrkomötet. Svenska Kyrkan. Kyseinen lausunto on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/Kyrkomotet/Betankanden/Uppladdade_filer/fbec2eba-3e97-457e-8f81-d056394bbc89.pdf.
- Kru 2009:6y *Kyrkorättsutskottets yttrande 2009:6y: Vigsel- ett kompromissförslag.* Kyrkomötet. Svenska Kyrkan. Kyseinen lausunto on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/Kyrkomotet/Betankanden/Uppladdade_filer/fbec2eba-3e97-457e-8f81-d056394bbc89.pdf.
- KsSkr 2005:9 *Kyrkostyrelsens skrivelse till Kyrkomötet 2005:9: Samnlevnadsfrågor.* Kyrkomötet. Visby den 15 juni 2005, KG Hammar & Lars Friedner. Svenska Kyrkan. Kyseinen kirjelmä on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/tcrot/km/2005/skrivelser/i_KsSkr_2005-9_Samnlevnadsfragor.shtml#TopOfPage; luettu 6.5.2010.
- KsSkr 2009:6 *Kyrkostyrelsens skrivelse 2009:6: Vigsel och äktenskap.* Kyrkomötet. Uppsala den 12 juni 2009. Anders Wejryd & Lars Friedner. Svenska Kyrkan. Kyseinen kirjelmä on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/Kyrkomotet/Skrivelser/Uppladdade_filer/e826a353-2d9f-4513-8e1a-574eao2f4dc4.pdf
- Ln 2009:12y *Läronämndens yttrande 2009:12y. Vigsel och äktenskap.* Kyrkomötet. Svenska Kyrkan. Kyseinen lausunto on osoitteessa http://www.svenskakyrkan.se/Kyrkomotet/Yttranden/Uppladdade_filer/a9ce920d-7313-4978-9e53-15d9cbbdbbce.pdf, luettu 6.5.2010.

- Ln 2005:10y
Läronämndens yttrande 2005:10y: Samnlevnadsfrågor. Kyrkomötet. Svenska Kyrkan. Kyseinen lausunto on osoitteessa <http://www.svenskakyrkan.se/tcrot/km/2005/betankanden/LN%202005-10y.shtml#TopOfPage>.
- MTK 2003:58
Motion till Kyrkomötet 2003:58 av Eva Zetterberg m.fl. Vigsel för homosexuella. Kyrkomötet. Svenska Kyrkan. Kyseinen aloite on sivulla <http://www.svenskakyrkan.se/km-2003/motioner/MOT058.shtml#TopOfPage>; luettu 3.2.2010.
- OVSK
Om vigsel i Svenska kyrkan. Kyseinen informaatio on osoitteessa: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=310306>; luettu 22.9.2009.
- PSK
Parisuhdelain seuraukset kirkossa. Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle. 2010. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kyseinen selvitys on osoitteessa <http://www.evl.fi/piispainkokous/PARISUHDESELVITYS-10-2-2010.pdf>; luettu 18.2.2010.
- RFOAGDSCAHP
A Response from the Faith and Order Advisory Group to the Decisions of the Swedish Church Assembly Concerning Homosexual Partnerships. Kyseinen vastine on osoitteessa <http://www.cofe.anglican.org/info/ccu/new/response.html>; luettu 6.5.2010.
- SKSH
Svenska kyrkans syn på homosexualitet. Inomkyrklig behandling fram till år 2000. Kyseinen kuvaus on osoitteessa: <http://web.comhem.se/kristenhomo/svkhs2000.htm>; luettu 3.2.2010.
- VRP
Välsignelse över registrerat partnerskap. Försöksordning. Faställd av Kyrkostyrelsen den 6 december 2006. Uppsala: Svenska kyrkan. Kyseinen kokeilujärjestys on osoitteessa: <http://www.svenskakyrkan.se/Sve/Dokument/Dokumentfiler/A6161ABF-CA24-4F31-AE40-08447B44D818.pdf>; luettu 6.5.2010.
- WA 7
 Schriften 1520/21 (einschl. Predigten, Disputationen): ASSERTIO OMNIVM ARTICVLORVM M. LVTERI per Bullam Leonis X. novissimam datorum.
- WA 9
 Schriften und Predigten 1509/21 (Nachträge und Ergänzungen zu Bd. 1–8): Scholia in librum Genesisios.
- WA 18
 Schriften 1525: De servo arbitrio. VENERABILI VIRO DOMINO ERASMO ROTERDAMO. MARTINUS LUTHER, GRATIAM ET PACEM IN CHRISTO.
- WA 20
 Vorlesungen über den 1. Johannesbrief. 1527. 19 Aug. anno 27. Anno: D. M. in Epis: Ioan.
- WA 40 II [Dr] 2. Galatervorlesung (cap. 5–6) 1531.
- WA 43
 Genesisvorlesung (cap. 8–30) 1538/42. [Enavocatio]. Genesisvorlesung (cap. 8–30) 1538/42. In Genesis Enarrationum. Reverendi Patris, Domini Doctoris Martini Lutheri, bona fide et diligenter collectarum per Hieronymum Besoldum Noribergensem.

Kirjallisuus

DAVIDSON, JAMES N.

- 2007 *Greeks and Greek Love: A Radical Reappraisal of Homosexuality in Ancient Greece.* London: Weidenfeld & Nicholson.

HAGEN, KENNETH

- 1993 *Luther's Approach to Scripture as seen in his "Commentaries" on Galatians 1519–1538.* Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck).

JUNTUNEN, SAMMELI

- 2010 "Sex". *Engaging Luther: A (New) Theological Assessment.* Ed. Olli-Pekka Vainio. Eugene, Oregon: Cascade Books, 186–209.

KOIVISTO, JUSSI

- 2010 *Pahan ongelma Martti Lutherin raamattu-teologiassa.* Ekumeniikan lisensiaatin tutkimus (artikkelikokoelma). Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto (Teologia).

LINDFELT, MIKAEL

- 2007a "Olof Sundbys Luther i vår tid". *Uppdrag samliv: Om äktenskap och samlevnad.* Red. Mikael Lindfelt & Johanna Gustafsson Lundberg. Stockholm: Verbum, 255–293.
- 2007b "Relationsarenor med sexualitetens lockelser: med Luther som guide". *Uppdrag samliv: Om äktenskap och samlevnad.* Red. Mikael Lindfelt & Johanna Gustafsson Lundberg. Stockholm: Verbum, 225–253.

2007c ”Svenska kyrkan, den samkönade kärlekens realitet och ’välsignelsens förbannelse’. Kommentti Antti Saarelman artikkeliin”. *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa*. Toim. Antti Saarelma. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 101. Tampere, 284–300.

LINDFELT, MICHAEL & GUSTAFSSON LUNDBERG, JOHANNA (RED.)

2009 *Kärlekens förändrade landskap: teologi om samlevnad*. Stockholm: Verbum.

2007 *Uppdrag samliv: Om äktenskap och samlevnad*. Stockholm: Verbum.

NISSINEN, MARTTI

1994 *Homoerotikka Raamatun maailmassa*. Helsinki: Yliopistopaino.

RAUNIO, ANTTI

2007 ”Rekisteröity parisuhde luterilaisen teologian ja etiikan näkökulmasta”. *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa*. Toim. Antti Saarelma. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 101. Tampere, 93–113.

SAARELMA, ANTTI

2007 ”Kristilliset kirkot ja homoseksuaalisuuden ekumeeninen haaste”. *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa*. Toim. Antti Saarelma. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 101. Tampere, 235–275.

WESTHELLE, VÍTOR

2005 ”Luther on the Authority of Scripture”. *Lutheran Quarterly*. Volume XIX/Number 4. Winter 2005. Milwaukee, Wisconsin, 373–391.